

BJØRN LØTVEIT

Pantsettelse
av immaterial-
rettigheter

UNIVERSITETSFORLAGET

**PANTSETTELSE AV
IMMATERIALRETTIGHETER**

Bjørn Løvteit

PANTSETTELSE AV IMMATERIALRETTIGHETER

UNIVERSITETSFORLAGET

© Universitetsforlaget 2021

ISBN 978-82-15-04087-5

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med rettighetshaverne er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov eller tillatt gjennom avtale med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk. Utnyttelse i strid med lov eller avtale kan medføre erstatningsansvar og inndragning og kan straffes med bøter eller fengsel.

Henvendelser om denne utgivelsen kan rettes til:

Universitetsforlaget AS

Postboks 508 Sentrum

0105 Oslo

www.universitetsforlaget.no

Boken har fått trykkestøtte fra Det juridiske fakultet, UiT – Norges arktiske universitet.

Omslag: Universitetsforlaget / Sissel Tjernstad

Sats: ottaBOK

Trykk: Livonia Print, Latvia

Innbinding: Bokbinderiet Johnsen AS

Boken er satt med: Stempel Garamond 10,5/14

Papir: 90 g Arctic Matt 1,0

Forord

Boken er basert på min doktoravhandling, som ble levert til bedømmelse 31. mai 2019 og forsvart offentlig under disputas 15. november samme år. Arbeidet med avhandlingen foregikk fra 2015 til 2019 mens jeg var ansatt som stipendiat hos Det juridiske fakultet ved UiT – Norges arktiske universitet. Mine to veiledere, Jens Edvin A. Skoghøy og Stig H. Solheim, har bidratt med verdifulle innspill og kommentarer til tekstutkast, og gode råd underveis i denne prosessen. Jeg har også mottatt nyttige og lærerike innspill fra Jussi E. Pedersen og Roger Stelander Magnussen.

Etter disputas i 2019 var det planlagt en del lovendringer av betydning for de spørsmålene denne boken behandler, og det ble naturlig å vente med bokutgivelsen til disse endringene var vedtatt. Den 27. mars 2020 ble det vedtatt en ny lov om forretningshemmeligheter, som gjennomfører EUs forretningshemmelighetsdirektiv. Eksisterende bestemmelser om beskyttelse av forretningshemmeligheter i markedsføringsloven ble samtidig vedtatt opphevet. Disse endringene trådte i kraft 1. januar 2021.

Den 12. juni 2020 ble det vedtatt endringer i varemerke- og panteloven, blant annet for å innføre en adgang til særskilt pantsettelse av varemerker, som var nødvendig for å gjennomføre EUs nye varemerkedirektiv. Da denne boken ble sendt til trykking, hadde disse endringene ennå ikke trådt i kraft. Av hensyn til fremstillingens levetid, er boken likevel skrevet som om ikrafttredelse har skjedd. Boken er i tillegg omarbeidet basert på tilbakemeldinger fra bedømmelseskomiteen, og oppdatert med ny rettspraksis.

Boken tilegnes min kjære Thomas.

Tromsø, januar 2021

Bjørn Løvteit

Innhold

Forord	5
Forkortelser	13
Kapittel 1	
Innledning	15
1.1 Tema	15
1.2 Historikk	21
1.3 Internasjonal påvirkning	30
1.4 Samfunnsbetydning	35
1.5 Metoderefleksjoner	43
1.5.1 Rettsdogmatisk metode	43
1.5.2 Nærmere om bruk av reelle hensyn	45
1.5.3 Nærmere om bruk av utenlandsk og internasjonalt rettsstoff	49
Kapittel 2	
Immaterialrettighetenes særegenheter som panteobjekter	56
2.1 Innledning	56
2.2 Immaterialrettigheter som formuesgoder	57
2.2.1 Formuesgoder som rettsstiftelser, rettsposisjoner og underliggende objekter	57
2.2.2 Skillet mellom immaterialrett og tradisjonell eiendomsrett til ting	62
2.2.2.1 Generelt	62
2.2.2.2 Forskjeller med hensyn til negativ og positiv avgrensning	63
2.2.2.3 Ulike krav til rettslig grunnlag	65
2.2.2.4 Ideelle aspekter	66
2.2.2.5 Ulike typer beføyelser	68
2.2.2.6 Ulik varighet	69

2.2.2.7	Forskjeller i graden av tinglig karakter	70
2.2.3	Immaterialrettighetenes underliggende objekter	74
2.3	Immaterialrettigheter som usikre panteobjekter	82
2.3.1	Usikker eksistens og gyldighet	82
2.3.2	Usikker verdi	86
2.4	Rettighetsoverlapp	90
2.5	Immaterialrettslignende formuesgoder	95
2.5.1	Markedsførings- og forretningshemmelighetsloven supplerer immaterialretten	95
2.5.2	Formuerettslige aspekter av forretningshemmeligheter og annen «knowhow»	102
2.5.3	Særlig om domenenavn	105
2.6	Immaterialrettighetenes internasjonale karakter	108

Kapittel 3

Panterettslige rammer	110
3.1 Innledning	110
3.2 Pantelovens semideklaratoriske karakter	111
3.2.1 Omgåelse gjennom <i>pro forma</i> -klassifisering	111
3.2.2 Adgangen til å fravike reglene i panteloven	113
3.3 Spesialitetsprinsippet	115
3.4 Lovkravet	118
3.5 Fullstendighetskravet	120
3.6 Omsettelighetsvilkåret	122
3.6.1 Generelt	122
3.6.2 Lovfestede omsetningsbegrensninger for immaterialrettigheter	123
3.6.3 Bortfall av omsetningsbegrensninger på pantsettelses- eller realisasjonstidspunktet	127
3.6.4 Omsetning som forutsetter samlet overdragelse med virksomheten for øvrig	130
3.7 Realisasjonsreglene	133
3.7.1 Generelt	133
3.7.2 Realisasjon gjennom namsmyndighetene	133
3.7.3 Forhåndsavtalt realisasjon utenfor namsapparatet	136
3.8 Lovvalgsspørsmål	141
3.8.1 Noen presiseringer og avgrensninger	141
3.8.2 Generelle utgangspunkter for lovvalg	143
3.8.3 Fastere lovvalgsregler for spørsmål knyttet til pantsettelse av immaterialrettigheter	147

Kapittel 4

Særskilt pantssettelse av immaterialrettigheter	156
4.1 Innledning	156
4.2 Hjemler og vilkår for særskilt pantssettelse	157
4.2.1 Særskilt pantssettelse av patenter	157
4.2.2 Særlig om supplerende beskyttelsessertifikater	158
4.2.3 Særskilt pantssettelse av varemerker	159
4.2.4 Særskilt pantssettelse av planteforedlerrettigheter	163
4.3 Særskilt pantssettelse av søknader	164
4.3.1 Generelt	164
4.3.2 Panthavers stilling ved innvilget pantsatt søknad	167
4.3.3 Panthavers stilling ved henleggelse, avslag eller overføring av pantsatt søknad	167
4.3.4 Panthavers stilling ved deling og utskillelse av pantsatte patentsøknader	168
4.4 Særskilt pantssettelse av lisenser	171
4.4.1 Generelt	171
4.4.2 Kort om ulike typer lisenser	172
4.4.3 Særlig om tilleggsforpliktelser	173
4.5 Rettigheter og plikter på sikringsstadiet	176
4.6 Begrenset adgang til særskilt pantssettelse av immaterialrettigheter	181
4.7 Ingen adgang til særskilt pantssettelse av immaterialrettslignende formuesgoder	185

Kapittel 5

Pantssettelse av immaterialrettigheter som driftstilbehør	190
5.1 Innledning	190
5.2 Pantsetter må være næringsdrivende	191
5.3 Immaterialrettigheten må anses som driftstilbehør	193
5.3.1 Generelt	193
5.3.2 Panteretten omfatter også lisenser	195
5.3.3 Panteretten omfatter også søknader	196
5.3.4 Særlig om opphavsrett og nærstående rettigheter	198
5.3.4.1 Nærmere om hvilke rettigheter som omfattes	198
5.3.4.2 Ervervsvilkåret	201
5.3.4.3 Særlig om det opphavsrettslige spesialitetsprinsippet	206
5.3.5 Forholdet til utenlandske immaterialrettigheter	208
5.4 Rettigheten må være bestemt for pantsetters næringsvirksomhet	208

5.5	Rettigheten kan ikke være bestemt for å utnyttes gjennom overdragelse eller lisensiering	210
5.6	Pantsettelsen må gjelde driftstilbehøret som tingsinnbegrep	212
5.6.1	Generelt	212
5.6.2	Immaterialrettigheter på vei inn i driftstilbehørspantet	212
5.6.3	Immaterialrettigheter på vei ut av driftstilbehørspantet	214
5.6.4	Panteretten kan bare avgrenses til driftsmessig adskilte avdelinger	216
5.6.5	Prioritetsvikelser som alternativ avgrensning	217
5.7	Rettigheter og plikter på sikringsstadiet	218
5.8	Forholdet til immaterialrettslignende formuesgoder	222

Kapittel 6

Rettsvern, ekstinksjon og prioritet	234
6.1 Innledning	234
6.2 Løsningsmodeller	236
6.3 Rettighetskollisjoner	244
6.3.1 Kollisjonsspørsmålet	244
6.3.2 Dobbeltsuksesjoner	245
6.3.3 Hjemmelsmannskonflikter	247
6.3.4 Skillet mellom ekstinksjon og konsumpsjon	248
6.4 Ulike former for ekstinksjon	251
6.4.1 Generelt	251
6.4.2 Kreditor ekstinksjon	252
6.4.3 Ekstinktive godtroerverv	253
6.4.3.1 Avtaleekstinksjon	253
6.4.3.2 Preskriptive godtroerverv	256
6.5 Tidsprioritet som utgangspunkt	257
6.6 Immaterialrettsregistrenes rettslige troverdighet	259
6.6.1 Immaterialrettsregistrene er ikke realregistre	259
6.6.2 Registrenes opprinnelige formål og nyere utvikling	260
6.6.3 Registrene har delvis negativ troverdighet	262
6.6.4 Registrene har ikke positiv troverdighet	267
6.6.4.1 Ingen lovbestemmelser om avtaleekstinksjon av hjemmelsmannsinnsigelser	267
6.6.4.2 Bakgrunnen for manglende positiv troverdighet ...	269
6.6.4.3 Ingen objektiv statlig erstatningsordning for den som lider tap	272
6.6.4.4 Noen rettspolitiske betraktninger	273
6.7 Lovfestede rettsverns- og ekstinksjonsregler	274

6.7.1	Noen innledende merknader	274
6.7.2	Tolkning av rettsvernsregler om beskyttelse mot kreditorkestinksjon	275
6.7.3	Rettsvern og ekstinksjon knyttet til registrering av særskilte rettserverv	281
6.7.3.1	Generelt	281
6.7.3.2	Registrering beskytter mot kreditorkestinksjon	284
6.7.3.3	Registrering beskytter mot avtaleekstinksjon og har ekstinksjonsvirkninger	286
6.7.3.4	Nærmere om innsending av krav om anmerkning og beregning av mottakelsestidspunkt	287
6.7.4	Rettsvern og ekstinksjon knyttet til registrering av driftstilbehørspant	288
6.7.4.1	Generelt	288
6.7.4.2	Registrering beskytter mot kreditorkestinksjon	288
6.7.4.3	Registrering beskytter mot avtaleekstinksjon	288
6.7.4.4	Registrering har begrensede ekstinksjonsvirkninger	289
6.7.5	Kort om designlovens begrensede rettsverns- og ekstinksjonsregler	293
6.7.6	Kort om enkelte godtroervervslignende spesialregler	295
6.8	Kan det være grunnlag for ulovfestet avtaleekstinksjon?	298
6.8.1	Spørsmålet om avtaleekstinksjon krever lovhjemmel	298
6.8.1.1	Generelt i formueretten kreves det ikke lovhjemmel for å anerkjenne avtaleekstinksjon	298
6.8.1.2	Tidsprioritetsnormens styrke i immaterialretten ...	299
6.8.1.3	Foreløpige konklusjoner	306
6.8.2	Ulike grunnlag for ulovfestet avtaleekstinksjon	307
6.8.2.1	Ingen ren rimelighetsvurdering	307
6.8.2.2	Lovanalogi	309
6.8.2.3	Ekstinksjonsprinsipper	311
6.8.2.4	Sensurnormen	318
6.8.3	Nærmere om «sterke grunner»	329
6.8.4	Forholdet til eiendomsvernet i EMK P1-1	331
6.9	Noen typetilfeller der ulovfestet avtaleekstinksjon kanskje kan være aktuelt	338
6.9.1	Avtaleekstinksjon av uregistrerte utleggspant	338
6.9.2	Ekstinksjon av ikke-registrerbare rettsstiftelser	339
6.9.3	Prioritering av fullstendige overdragelser	341

6.9.4	Prioritering av den som først utnytter rettsposisjonens objekt	344
6.9.5	Prioritering av overdragelser til forvaltningsorganisasjoner	348
6.9.6	Ekstinksjon av hjemmelsmannsinnsigelser	350
6.9.6.1	Noen utgangspunkter	350
6.9.6.2	Konflikter med ikke-tingsrettslige hjemmelsmenn	352
6.9.6.3	Konflikter med opprinnelige rettighetshavere som hjemmelsmenn	353
6.9.6.4	Konflikter med omsetningsledd som hjemmelsmenn	354
6.9.7	Omsetningsserververes ekstinksjon av driftstilbehørspant ..	359
 Kapittel 7		
	Pantsettelse av overlappende immaterialrettigheter	363
7.1	Problemet med pantsettelse av overlappende rettigheter	363
7.2	Ingen adgang til særskilt pantsettelse av pakker med overlappende rettigheter	366
7.3	Aksjepant som løsning	368
7.4	Konkursrettslige løsninger	370
7.5	Avtalefestede løsninger	375
7.6	Tvangslisenser som løsning	379
7.7	Tilbehørsnormen som løsning	385
7.7.1	Den alminnelige ulovfestede tilbehørsnormen	385
7.7.2	Forholdet til lovkravet	390
7.7.3	Tilbehørsnormens anvendelse på immaterialrettigheter ...	396
7.7.3.1	Problemer med endringer i rettsposisjonenes dominans	396
7.7.3.2	Forholdet til spesialitetsprinsippet i opphavsretten .	398
7.7.4	Nærmere om selve vurderingen	400
7.7.5	Rettsvernsspørsmål	406
7.8	Særlig om forholdet til domenenaavn	408
 Kapittel 8		
	Avsluttende refleksjoner	413
	Kildeliste	417
	Stikkordregister	449

Forkortelser

AIPPI	The International Association for the Protection of Intellectual Property
COM	Uttalelsesnummer for uttalelser fra Europakommisjonen
EEC	Treaty establishing the European Economic Community
EFTA	European Free Trade Association
EMD	Den europeiske menneskerettsdomstolen
EMK	Den europeiske menneskerettskonvensjonen
EMK P1-1	EMK første tilleggsprotokoll artikkel 1
EPC	Den europeiske patentkonvensjonen
EU	Den europeiske unionen
EØS	Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet
FN	De forente nasjoner
HR	Avgjørelsesnummer for avgjørelser fra Norges Høyesterett
ICANN	Internet Corporation for Assigned Names and Numbers
Innst. L	Innstilling til Stortinget med forslag til lovvedtak
Innst. O	Innstilling til Odelstinget
IP	Internet protocol
JDLOV	Uttalelsesnummer for uttalelser fra Justisdepartementets lovavdeling
Jf.	Jamfør (i henhold til)
KFIR	Avgjørelsesnummer for avgjørelser fra Klagenemnda for industrielle rettigheter
M.fl.	Med flere
Meld. St.	Melding til Stortinget
LB	Avgjørelsesnummer for avgjørelser fra Borgarting lagmannsrett
NIR	Nordiskt Immateriellt Rättsskydd
NJA	Nytt Juridisk Arkiv
NORID	Norsk registreringstjeneste for internett domenenavn
NOU	Norges offentlige utredninger

NU	Nordisk utredningsserie
NUT	Offentlige utredninger
Nr.	Nummer
Ot.prp.	Odelstingsproposisjon
PCT	Patentsamarbeidskonvensjonen
Prop. L	Proposisjon til Stortinget med forslag til lovvedtak
Prop. LS	Proposisjon til Stortinget med forslag til lovvedtak og stortingsvedtak
Red.	Redaktør
RG	Rettens Gang
Rt.	Norsk Retstidende
Sml.	Sammenlign
TAHER	Avgjørelsesnummer for avgjørelser fra Asker og Bærum tingrett
TEC	Treaty establishing the European Community
TFEU	Treaty on the Functioning of the European Union
TRIPS	Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights
UCC	Uniform Commercial Code
UfR	Ugeskrift for Retsvæsen
UNCITRAL	United Nations Commission on International Trade Law
UPOV	International Union for the Protection of New Varieties of Plants
USA	Amerikas forente stater
Vol.	Volum
WIPO	World Intellectual Property Organisation
WTO	World Trade Organisation

Kortnavn for lover, forskrifter, direktiver, forordninger og rettspraksis har fullstendige henvisninger i kildelisten bakerst. Litteraturhenvisninger er fullstendige i fortløpende fotnoter. Fullstendig litteraturliste fremgår for øvrig også av kildelisten bakerst.

Kapittel 1

Innledning

1.1 Tema

Innovasjon er nødvendig for samfunnsutviklingen.¹ Det er også kostbart. Forskning og utvikling, særlig utvikling av ny teknologi, krever ofte store ressurser. For å legge forholdene til rette for slik aktivitet er det nødvendig at de aktuelle aktørene har tilgang til finansielle tjenester, herunder rimelig kreditt.² Det er på denne måten en sammenheng mellom rimelig kreditt og innovasjon. Denne sammenhengningen danner langt på vei utgangspunktet for temaet i denne boken. Et virkemiddel for å oppnå rimelig kreditt er å stille sikkerhet, gjerne i form av pant. Pantesikret kreditt er en viktig finansieringskilde, og de fleste selskaper vil i løpet av sin utvikling oppleve en eller annen form for pantesikret finansiering.³ I tradisjonelle industribedrifter stiftes det gjerne panterett i fysiske formuesgoder. For innovasjons- og teknologibedrifter vil de største verdiene sjelden ligge i fysiske eiendeler. I stedet vil verdiene ofte ligge i de såkalte immaterialrettighetene. For at slike virksomheter skal kunne oppnå best mulig kredittvilkår, kan det være nødvendig å stille disse rettighetene som pant.

En panterett er ifølge panteloven § 1-1 første ledd «en særrett til å søke deknning for et krav (pantekravet) i ett eller flere bestemte formuesgoder (pantet)».⁴ Stiftelsen av en panterett innebærer at et bestemt formuesgode blir forhåndsutskilt fra en skyldners formuesmasse, og forbeholdt som dekningsobjekt for en bestemt kreditor.⁵ Panthaverens dekningsprivilegium blir særlig tydelig dersom pantsetter går konkurs. De usikrede kreditorene må da ta til takke med

---

1 Se for eksempel FNs bærekraftsmål på www.fn.no, særlig bærekraftsmål nr. 9.

2 Se FNs bærekraftsmål, delmål nr. 9.3.

3 Se Marilee Owens-Richards, *The Collateralisation and Securitisation of Intellectual Property*, London 2016 side 10.

4 Formuleringen «et krav» er noe upresis. Det er ingenting i veien for at én panterett tjener som sikkerhet for flere krav. De ulike kravene kan gjerne tilhøre ulike kreditorer. Mer om dette hos Kåre Lilleholt, «Pantebrev i ny form» i *Lov og Rett*, 2002 side 416–425 (på side 418). For en utførlig redegjørelse for legaldefinisjonen av pantebegrepet, se Sjur Brækhus, *Omsetning og kreditt 2*, 3. utgave, Oslo 2005 side 25–29.

5 Se Ot.prp. nr. 39 (1977–1978) side 12. Se også Thor Falkanger, *Introduksjon til panteretten*, 2. utgave, Oslo 2013 side 15.

dividende for sine krav.⁶ Panthaveren kan derimot få full dekning, såfremt pantets verdi er tilstrekkelig.⁷ En panterett kan på denne måten redusere risikoen knyttet til en kredittytelse, og således bidra til at lån tilbys på rimeligere vilkår.⁸

Reglene for pantsettelse har i næringssammenhenger langt på vei vært rettet mot varehandel og tradisjonell industri. Slike virksomheter gjør ofte investeringer i for eksempel forretningslokaler, fabrikker, transportmidler og verktøy, og kan uten særlige problemer stille disse tingene som pant for investeringskreditt.⁹ Det panterettslige regelverket er godt tilpasset pantsettelse av fysiske formuesgoder. Dette er ting som forholdsvis enkelt kan verdivurderes, slik at det legges til rette for å yte kreditt som står i et realistisk forhold til verdien av sikkerheten som stilles. Banker og andre kredittyttere foretrekker gjerne sikkerhet i fysiske ting.¹⁰ Virksomheter som hovedsakelig driver forskning, utvikling, informasjonstjenester eller kulturskaping vil imidlertid sjelden eie fysiske ting av tilstrekkelig verdi til å være egnet som panteobjekter. Størsteparten av verdiene i slike virksomheter vil i stedet knytte seg til forskningsresultater, kunnskap, kunst, musikk og annen intellektuell kapital. På denne måten kan det sies at innovasjons-, teknologi- og kulturvirksomheter eier verdifull informasjon fremfor verdifulle ting.¹¹

Informasjon er i utgangspunktet allemannseie, og kan som hovedregel fritt utnyttes av enhver. Dersom alle nye frembringelser fritt kunne ha blitt kopiert, markedsført og solgt, ville det imidlertid ikke eksistert effektive insentiver til å drive innovasjon.¹² Produktutvikling er gjerne en langvarig og kostbar prosess, og mer avansert teknologi har ført til økte kostnader.¹³ For at markedsaktører skal legge ned tilstrekkelig med investeringer, tidsbruk og ressurser til å drive innovasjon, er det nødvendig at de aktørene som faktisk forestår innovasjonen, sikres resultatene av den innsatsen de legger ned.¹⁴ Lovgivningen har derfor etablert visse enerettsposisjoner knyttet til resultatene av intellektuelt skapende

6 Jf. reglene i dekningsloven kapittel 6. Beskrevet hos Mads Henry Andenæs, *Konkurs*, 3. utgave, Oslo 2009 side 391–400.

7 Jf. forutsetningsvis dekningsloven § 8-14. Se for øvrig Thor Falkanger, *Introduksjon til pantretten*, 2. utgave, Oslo 2013 side 15–16 og side 73.

8 Se NOU 2018: 5 Kapital i omstillingens tid side 22.

9 Se Olav Torvund, «Omsetning og kreditt i informasjonssamfunnet» i Thor Falkanger (red.), *Lov, dom og bok – Festskrift til Sjur Brækhus*, Oslo 1988 side 557–565 (på side 558) og Bronwyn H. Hall, «The Financing of Research and Development» i *Oxford Review of Economic Policy*, 2002, vol. 18 nr. 1, side 35–51 (på side 40).

10 Se Bronwyn H. Hall, «The Financing of Research and Development» i *Oxford Review of Economic Policy*, 2002, vol. 18 nr. 1, side 35–51 (på side 40).

11 Begrepet «informasjon» kan defineres som manifestasjonen av valg som noen har truffet i overensstemmelse med et språk, jf. Mads Bryde Andersen, *IT-retten*, 2. utgave, København 2005 side 117.

12 Se Mads Bryde Andersen, *IT-retten*, 2. utgave, København 2005 side 73.

13 Se Per Helset, Felix Reimers, Toril Melander Stene og Ragnar Vik, *Immaterialrett*, Oslo 2009 side 72–73, med ytterligere henvisninger.

14 Se Mads Bryde Andersen, *IT-retten*, 2. utgave, København 2005 side 72–73.

virksomhet, og til kjennetegn. Disse enerettighetene kalles immaterialrettigheter, eller immaterielle rettigheter.¹⁵

Det er forholdsvis store forskjeller mellom de ulike immaterialrettighetene. Likevel har de flere likhetstrekk, særlig med hensyn til overordnet formål og struktur i lovverket. Disse likhetstrekkene kommer jeg tilbake til i kapittel 2. Her i innledningen gir jeg bare en kort oversikt over hvilke rettsposisjoner som anses som immaterialrettigheter.

De tre viktigste immaterialrettskategoriene er patentrett, opphavsrett og varemerkerett. Et patent er en enerett til å utnytte en oppfinnelse, det vil si en praktisk løsning på et problem, der løsningen har teknisk karakter, teknisk effekt og er reproduserbar.¹⁶ Opphavsretten er på sin side en enerett til å utnytte åndsverk, det vil si litterære eller kunstneriske verk som er uttrykk for original og individuell skapende åndsinnset.¹⁷ Åndsverkloven inneholder også bestemmelser om såkalte nærstående rettigheter, som blant annet omfatter utøvende kunstneres enerett til å råde over sine fremføringer av verk, produsentrettigheter, eneretten til fotografiske bilder og databaseretten.¹⁸

En varemerkerett er derimot en enerett til å bruke et varemerke som kjennetegn for varer eller tjenester.¹⁹ I motsetning til patent- og opphavsretten, som langt på vei søker å fremme nyskaping, har varemerkeretten et annet formål. Det varemerkeretten tar sikte på å beskytte, er ikke selve merket, men den opprinnelses- og kvalitetsgarantien som et merke kommuniserer overfor et marked.²⁰ Oppbygging av en opprinnelses- og kvalitetsgaranti krever gjerne store investeringer og strategisk markedsføring, og det er disse verdiene som skal beskyttes av varemerkeretten. På denne måten blir varemerker nært knyttet til det som ofte omtales som renommé eller «goodwill».²¹

Opphavsretten oppstår uten formaliteter, så snart et åndsverk blir skapt.²² Patenter kan derimot bare oppstå gjennom søknad og registrering.²³ Varemerkerett kan oppnås enten gjennom søknad og registrering, eller gjennom

15 Definisjonen er hentet fra Are Stenvik, *Patentrett*, 4. utgave, Oslo 2020 side 14. Begrepet er definert på lignende måte hos Astri M. Lund, *Særskilt pantssettelse av immaterialrettigheter*, (utredning) Oslo 2011 side 9. Definisjonen er kanskje ikke helt passende for databasevernet i åndsverkloven § 24, ettersom det som her beskyttes er sammenstillinger av et større antall opplysninger, som det ikke er nødvendig med noen intellektuell skapende innsats for å frembringe.

16 Jf. patentloven § 1 første ledd. Mer om oppfinnelsesbegrepet hos Are Stenvik, *Patentrett*, 4. utgave, Oslo 2020 side 118–120, med henvisning til NU 1963: 6 Betenkning angående nordisk patentlovgivning side 96–98. Se for øvrig også Are Stenvik, *Patenters beskyttelsesomfang*, Oslo 2001 side 30–35.

17 Jf. åndsverkloven § 2 andre ledd.

18 Jf. henholdsvis åndsverkloven § 16, § 20, § 23 og § 24.

19 Jf. varemerkeloven § 1 første ledd

20 Se Birger Stuevold Lassen og Are Stenvik, *Kjennetegnsrett*, 3. utgave, Oslo 2011 side 25–27.

21 Se Birger Stuevold Lassen, «Oversikt over immaterialrettighetene» i *Lov og Rett*, 1994 side 451–469 (på side 463).

22 Jf. åndsverkloven § 2 første ledd.

23 Jf. patentloven § 1 første ledd, jf. lovens kapittel 2.

innarbeidelse.²⁴ En viss kjennetegnbeskyttelse kan for øvrig også oppnås gjennom retten til foretaksnavn og sekundære forretningskjennetegn etter foretaksnavneloven § 1-1.

Ved siden av patent-, opphavs- og varemerkeretten finnes det flere mindre kjente immaterialrettigheter som gjerne havner litt i skyggen av de tre hovedkategoriene. Disse er planteforedlerrett, designrett og kretsmønsterrett. Plante-foredlerretten er en enerett til å utnytte en foredlet plantesort.²⁵ En foredlet plantesort er en plantesort som har fått sine egenskaper forbedret gjennom tradisjonelle foredlingsmetoder og genteknologi, eller som et resultat av utvalg fra blant annet viltvoksende plantemateriale.²⁶ Systemet for planteforedlerrettigheter har betydelige fellestrekk med patentsystemet.²⁷ En designrett er på sin side en enerett til å utnytte utseendet til et produkt eller en del av et produkt.²⁸ Kretsmønsterretten er en enerett til utnyttelsen av den utformingen som ligger til grunn for produksjon av integrerte kretser, som blant annet er essensielle i datamaskiner og mikroprosessorer.²⁹ Design- og planteforedlerrett kan bare oppnås ved søknad og registrering.³⁰ Kretsmønsterretten oppstår derimot automatisk, så snart et kretsmønster er blitt frembrakt.³¹

Immaterialrettigheter utgjør i dag en av hjørnesteinene i verdensøkonomien.³² Rettighetene anses som viktige rammebetingelser for innovasjon, for å skape insentiver til investering i forskning og utvikling, samt for at ny teknologi skal kunne omsettes i et fritt marked.³³ Verdien av immaterialrettighetene er stadig økende.³⁴ Dette skyldes i stor grad at samfunnet utvikler seg bort fra det som ofte kalles et tradisjonelt industrisamfunn, og mot det som ligner mer på et informasjons- og teknologisamfunn.³⁵ Verdien av mange selskapers immate-

24 Jf. varemerkeloven § 3.

25 Jf. planteforedlerloven § 1 første ledd.

26 Se Ot.prp. nr. 15 (1992–1993) side 6 og 12.

27 Se Ole Kristian Fauchald, «Patenter og allmenningens tragedie» i *Lov og Rett*, 2001 side 399–412 (på side 409), hvor også enkelte forskjeller mellom de to systemene fremheves.

28 Jf. designloven § 2 nr. 1, jf. § 1 første ledd.

29 Se Ot.prp. nr. 34 (1989–1990) side 3.

30 Jf. henholdsvis designloven § 1 første ledd og planteforedlerloven § 1 første ledd, jf. lovens kapittel 2.

31 Jf. kretsmønsterloven § 1 første ledd.

32 Se COM(2013) 813 final side 1–2 og WIPO, *Information Paper on Intellectual Property Financing*, Geneve 2009 side 6. Se også Marianne Levin, *Lärobok i immaterialrätt*, Stockholm 2011 side 29.

33 Se COM(2013) 813 final side 1–2 og Marianne Levin, *Lärobok i immaterialrätt*, Stockholm 2011 side 29, med henvisning til EU-kommisjonens uttalelser i COM(2008) 465/3.

34 Se Shawn K. Baldwin, «To Promote the Progress of Science and Useful Arts: A Role for Federal Regulation of Intellectual Property as Collateral» i *University of Pennsylvania Law Review*, 1995, vol. 143 nr. 5, side 1701–1738 (på side 1737). Se også Harald Irgens-Jensen, «Ansattes oppfinnsomhet – bedrifters hemmelighold» i *Lov og Rett*, 2018 side 3–18 (på side 3).

35 Mer om dette i Meld. St. 27 (2016–2017) side 9–11 og 64–77.

rialettigheter er i dag langt større enn verdien av deres øvrige eiendeler.³⁶ De immaterielle rettighetene omsettes i betydelig utstrekning, og handel med slike rettigheter er en viktig bestanddel av det moderne forretningsamfunnet.³⁷ Avtaler om overdragelse og lisensiering av immaterialrettigheter kan i mange tilfeller utgjøre en del av selve grunnlaget for en næringsvirksomhet.³⁸

I utgangspunktet burde immaterialrettighetene være godt egnet til pantsettelse.³⁹ I Norge er det likevel ingen utbredt bruk av immaterialrettigheter til kredittsikringsformål. I mai 2019 var det for eksempel bare registrert 74 særskilte pantsettelse hos Patentstyret.⁴⁰ Litt over ett år senere, i september 2020, var antallet 508.⁴¹ Umiddelbart kan det virke som om bruken av patenter til kredittsikringsformål økte betydelig i løpet av dette året. På den annen side ser det ut til at mer enn 400 av disse pantsettelsene knytter seg til det samme sikringsarrangementet, ettersom det er samme pantsetter og pantøver, og samme sikringsbeløp. Antakelig har ett kredittsikringsarrangement gjort store utslag i statistikken. Den generelle bruken av patenter til kredittsikringsformål har nok ikke økt særlig mye fra 2019 til 2020.

Den beskjedne bruken av immaterialrettigheter til kredittsikringsformål kan nok delvis skyldes at immaterialrettighetene har iboende strukturelle særegenheter som kan gi opphav til særskilte problemstillinger i forbindelse med pantsettelse. Målsetningen med denne boken har vært å belyse de problemstillingene som kan oppstå, og gjennom systematiserte drøftelser klargjøre innholdet i de generelle reglene som skal løse disse problemstillingene, samt komme med løsningsforslag der rettstilstanden er uklar. En viktig del av nyhetsverdien og originaliteten ved boken ligger i systematiseringen av forholdsvis ukjent, og lite behandlet, rettsstoff. Denne systematiseringen skal videre avdekke uklarheter i regelverket, og bidra med løsningsforslag på grunnlag av eksisterende rettskildemateriale.

I forlengelsen av dette skal boken fylle et informasjonsbehov. Det såkalte Kapitaltilgangsutvalget har i NOU 2018: 5 Kapital i omstillingens tid etterlyst tiltak for å øke kjennskapen til muligheten til å pantsette immaterialrettigheter.⁴² Denne boken skal bidra til å bedre kjennskapen til dette regelverket. Dette kan

36 Se Prop. 101 L (2013–2014) side 7, Marilee Owens-Richards, *The Collateralisation and Securitisation of Intellectual Property*, London 2016 side 6 og Shawn K. Baldwin, «To Promote the Progress of Science and Useful Arts: A Role for Federal Regulation of Intellectual Property as Collateral» i *University of Pennsylvania Law Review*, 1995, vol. 143 nr. 5, side 1701–1738 (på side 1704). Se også Per Helset, Felix Reimers, Toril Melander Stene og Ragnar Vik, *Immaterialrett*, Oslo 2009, side 77–79.

37 Se Jens Schovsbo, *Immaterialrettsaftaler*, København 2001 side 4.

38 Se Jens Schovsbo, *Immaterialrettsaftaler*, København 2001 side 4.

39 Se Mads Bryde Andersen, *IT-retten*, 2. utgave, København 2005 side 73.

40 Jf. e-post fra Patentstyret 8. mai 2019.

41 Jf. e-post fra Patentstyret 23. september 2020.

42 Jf. NOU 2018: 5 Kapital i omstillingens tid side 82.

gjøre det enklere for kredittyttere å ta hensyn til en virksomhets immaterialrettigheter i en kredittvurdering, og det kan da bli lettere for innovasjons- og teknologivirksomheter å oppnå rimelig kreditt.

Bokens tema er pantssettelse av immaterialrettigheter. Begrepet «pantsettelse» sikter til panterett stiftet gjennom avtale, og er valgt for å avgrense temaet mot reglene om utleggspant og legalpant.⁴³ Av omfangshensyn gir jeg ingen inngående beskrivelser av reglene om utlegg og legalpant i immaterialrettigheter. Selv om drøftelsene i noen grad også berører utleggspant, er temaet først og fremst panterett stiftet ved avtale.

Under temaet «pantsettelse av immaterialrettigheter», ligger det en rekke ulike problemstillinger. Jeg skal ikke beskrive alle her i innledningen, men reiser dem underveis der det passer. Noen hovedproblemstillinger bør likevel nevnes, ettersom dette bidrar til å sette rammene for opplegget videre. Den første hovedproblemstillingen knytter seg til hva som kreves for å stifte gyldig panterett i de ulike immaterialrettighetene. Her skilles det mellom generelle pantsettelsesforutsetninger, og pantsettelsesvilkår som er særegne for henholdsvis særskilte pant og driftstilbehørspant. De generelle panterettslige rammevilkårene drøftes i kapittel 3. Vilkårene for særskilt pantsettelse drøftes i kapittel 4, mens vilkårene for å stifte driftstilbehørspant drøftes i kapittel 5. I forbindelse med stiftelse av panterett redegjøres det også for enkelte rettsvirkninger som følger av at immaterialrettigheter pantsettes. En pantsettelse medfører visse rettigheter og plikter i sikringsperioden, og gir i tillegg panthaver rett til å kreve pantet realisert. Reglene om realisasjon behandles i det mer generelle kapittel 3. Hvilke rettigheter og plikter som gjelder på sikringsstadiet, er ulikt for særskilte panterettigheter og driftstilbehørspant, og dette drøftes derfor i henholdsvis kapittel 4 og 5.

Panterettigheter behøver rettsvern for å kunne fungere som effektive sikkerhetsrettigheter. Det er ikke tilstrekkelig at en panterett er gyldig stiftet. For å være beskyttet mot etterfølgende kreditorbeslag, må panteretten ha oppnådd rettsvern gjennom en nærmere bestemt rettsvernsakt. Etablering av rettsvern beskytter ofte lang på vei også mot ekstinktive godtroerverv. Enkelte generelle rettsvernsforutsetninger nevnes allerede i kapittel 3.⁴⁴ Ellers drøftes rettsvernsspørsmålene hovedsakelig i kapittel 6. Her drøfter jeg ikke bare hvordan rettsvern etableres for panterettigheter i immaterialrettigheter, men også hvilke rettsvirkninger det kan medføre at rettsvern oppnås. I tillegg undersøker jeg hvilke regler som gjelder for å avgjøre en panteretts prioritet i forhold til konkurrerende rettsstiftelser, herunder om det finnes muligheter for ulovfestet avtaleekstinksjon.

43 Se Jens Edvin A. Skoghøy, *Panterett*, 4. utgave, Oslo 2018 side 28.

44 Se punkt 3.3

Innovasjon er nødvendig for samfunnsutviklingen, men det er også kostbart. Adgangen til å pantsette immaterialrettigheter kan øke kreditttilgangen for innovasjons- og teknologibedrifter. Det er på denne måten en sammenheng mellom rimelig kreditt og innovasjon. Denne sammenheng er utgangspunktet for boken *Pantsettelse av immaterialrettigheter*.

Forfatteren går grundig inn på spørsmål knyttet til pantsettelse av et bredt spekter ulike immaterialrettigheter. Ikke bare formelle immaterialrettigheter som patent-, varemerke- og opphavsrettigheter behandles, men også immaterialrettslignende formuesgoder som forretningshemmeligheter, «knowhow» og domenenavn. Særtrekkene ved immaterialrettigheter som formuesgoder drøftes også på et mer overordnet nivå. Selv om boken omhandler et særskilt panterettslig tema, bidrar den også med analyser av verdi for mer allmenne panterettslige og formuerettslige spørsmål.

Boken er basert på Løtveits doktoravhandling fra 2019. Dette var den første vitenskapelige avhandlingen i nordisk rettsteori som behandler reglene om pantsettelse av immaterialrettigheter rettsdogmatisk i monografisk form.

Bjørn Løtveit er master i rettsvitenskap fra 2014, og ph.d. i rettsvitenskap fra 2019. Han jobber som førsteamanuensis ved Det juridiske fakultet, UiT – Norges arktiske universitet.

ISBN 978-82-15-04087-5

9 788215 040875

UNIVERSITETSFORLAGET.NO